

Илија ПСАЛТИРОВ

ПРАВОТО НА ГРАЃАНИНОТ

Често пати слушам како на некои отворени емисии на радио, така и на телевизија, граѓаните си ги искажуваат секојдневните проблеми, кои ги имаат со институциите на системот. Се жалат на разни работи, од однесувањето на државните службеници, преку недоволната информираност за одредени постапки и процедури, па сè до неможнота да остварат одредено право поради бирократските лавиринти.

Се жалат и на комуналните проблеми, на невонедодењето грижа од страна на општинските власти за подобрување на условите за живот во соодветната општина, на недомаќинското трошење на државните или на општинските пари (кои директно се влечат од џебовите на граѓаните) и слично. Ги слушам и сфаќам дека нашите граѓани навистина се недоволно запознати со нивните права и со начините и формите преку кои тие права би можеле да ги остварат.

Нетранспарентноста на државните органи, крутоста и нефлексибилноста во решавањето на проблемите на граѓаните, често пати и нестручноста на одредени државни чиновници, се само дел од проблемите со кои се судираат граѓаните во секојдневното, кога е неопходно да решат одредено институционално зависно прашање, поврзано со нивното egzистирање.

По сè изгледа законите,

не само за граѓаните, туку и за институциите, постојат единствено на хартија. Тие закони за граѓаните се непозната форма, зашто никој не им укажал дека во некои закони можеби се наоѓа решението на нивниот проблем. За институциите, пак, сè додека може да се ескивира вистинското имплементирање на законите и нивното функционирање во реалноста, сè дотогаш ќе си поигруваат со граѓаните, несфаќајќи дека со едно кршење или непочитување на законот, кој и да е тој закон, не се кочи само остварувањето на правото на граѓанинот, туку се руши целиот систем на функционирање на државата.

Значи, проблемот лежи и во непочитувањето на законските одредби, но и во нивното недоволно познавање како од оние кои треба да ги имплементираат, така и од оние на кои тие одредби се однесуваат. Класични примери за тоа се Законот за локална самоуправа, Закон за референдум и други облици на непосредно изјаснување на граѓаните, Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер и уште многу други кои на граѓаните им овозможуваат директно остварување на своите, како групни, така и индивидуални граѓански права.

Можеби најпозната форма на граѓанско изјаснување по одредени прашања е референдумот, иако граѓаните би требало да знаат дека своите групни граѓански права можат да ги реализираат и преку дру-

ги форми, како што се, граѓанската иницијатива (со неа може да се пристапи дури и кон измена на Уставот) и собирот на граѓани (најчесто служи како форма за решавање на проблеми на локално ниво).

Во наведените закони точно е прецизирана постапката како преку овие неколку форми граѓаните можат директно да ги реализираат своите права, а не да чекаат советот на општината или Собранието на РМ, најчесто на политичка основа, да донесуваат одлуки кои можеби би биле и во спротивност со желбата на оние од кои непосредно биле избрани т.е. од граѓаните.

Сепак, се случува да има ситуации кога одлуката на граѓанството, и покрај легитимното искажување преку некоја од наведените форми, не била почитувана, што секако е противзаконски, но како што констатирав и претходно, кај нас законите и така најчесто се само на хартија.

Таков карактеристичен случај имавме при донесувањето на Законот за територијална организација на општините, кога и покрај референдумското изјаснување на граѓаните, кое беше спротивно од она во тој период, сепак не се испочитува волјата на граѓаните и крајната одлука беше чисто политичка, наместо да биде практична и базирана на реалните потреби и желби на поголемиот број граѓани во општините.

Оттука се поставува едно сосема прагматично

прашање: Дали постоењето на закони и реално го гарантира правото на секој граѓанин регулирано со тој конкретен закон или Македонија и натаму ќе биде држава каде законите функционираат само тогаш кога тоа им одговара единствено на одредени структури? Се чини дека и во ситуација кога граѓаните се запознати со своите права, кои лежат во законите на државата и тие права ги користат легитимно, сепак поради нефункционирањето на државата, остануваат хендикепирани во нивното остварување.

Кога сè ќе се сумира ќе се види дека во Македонија некој комплетно го промашил концептот на функционирање на државата и на нејзините институции, свесно занемарувајќи го фактот дека државните институции постојат за да им служат на граѓаните во остварувањето на нивните права, а не обратно.

Колку време ќе ни биде потребно за да го смениме тој концепт?

